

Auspurg

de causti ob
pust... paucimi
mi ad solidam
emurgent
eruditionem

1712

2

e

238

D

n

ad

Ha 179
22
PROGRAMMA,

qvo, post brevem Dissertationem
de Causis, ob quas

è numerosissimo discentium ubivis Cœtu paucissimi
ad Solidam assurgant Eruditionem,
in primis autem, quæ *Instituti nostri* sunt,
de *Naturæ* seu *indolis* ad discendum *Defectu*,
aut *neglecto* saltem *Studiorum Delectu*;
de *Remissione* in *Discendo Exercendoq; Ardoris*
ut & *Ordinis atq; Graduum Intermissione*,
quæ bene conformata *Naturæ bonitas* sibi postulat,
deq; *Admissione* in Musarum consortium *Voluptatis*,
cum *Naturæ*, tum *Institutioni & Exercitationi*
inimicissimæ,

Nobilissimum Amplissimi Senatus,
Patroni ac Nutricii Scholæ nostræ,
Venerandumq; Ministerii, ceu Inspectoris,
Collegium,

nec non Eruditos, quos HANNOVERA nutrit,
Omnes ac Singulos, quibus commodum est,
ad benevole ac amice auscultandas Tyronum quorundam
in dicendo Oratiunculas,

Martii ab IIX. ad XII., & si forte tempus defecerit,
à IX. ad XI. diei sequentis publicè & ex memoria
recitandas,

submisse, officiosè ac peramanter
invitat

And. Christ. Auspurg, S. R.
Hanoveræ MDCCCXII,

Typis Holweinii.

No 1493.

PROGNAVA

Prognavae Dissertationes

de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

Collegium

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

et de Causis et Effectibus

And. Christoph. Augusti, S. R.

Hannoverae C. J. Neuberger

Typographus

GRavissima sunt, quibus de Scientia, ejusque cum dignitate tum utilitate, commentari Judæis solenne esse auctor est Buxtorfius Junior: *In quo homine Scientia est, in eo sunt omnia: in quo ea non est, quid in eo est? Hanc qui possidet, quo destituitur? Hanc qui non possidet, quid possidet?* Quod sane cum verissimum censeant omnes, quibus volupe est *Ἐαδίζεμεν ἀνθεμέντα εἰς ἀρέτης λειμῶνα*, quibus volupe est *Μισάων κρυφίας δῶναι κελύφης* mirari certe nemo debet, quod non olim solum, sed nostro hoc ævo tanto agmine ad augustissimam Scientiæ ac Eruditionis arcem contendant homines. Illud vero est, quod sollicitos habet quamplurimos, quid mirum causæ sit, quod ex numerosissimo illo discipulorum ubivis agmine, tam pauci, tam rari ad interiores reginæ pulcherrimæ amplexus admittantur; plerisque in vestibulo hærentibus, aut circum mœnia saltem oberrantibus, quibus ab arcanorum aditu exclusis, præter vanam spem & jactationem quandam inanem, nihil fere aliud conceditur. Mire hic torqveri nonnullos videas in explicando, quo de loquimur, argumento. Ex Philosophis quondam inventi sunt, qui eandem ingeniorum rationem putarunt, quæ est reliquarum rerum omnium, ut ex parvis orta principiis temporis protractu majores acquirant vires, donec ad summum tandem perdu-

A 2

cta

in Floril.
pag. 314.
ex Talm.
Nedar.

Hom. II.
β. II. γ.

4.
Et decreſcant iterum, & ſuis intereant collabanturq̃
decurſionum periodis. Alii, q̃vi ex *astroꝝ*
curſu rem omnem metiri didicerunt, corpori cœ-
leſti, q̃vōd motu, lumine & occulta q̃vadam vi,
(*influentiam* dicere conſveverunt) in hæc inferiora
dominatur, hujus rei tribuunt efficientiam. Alii
locorum ac *regionum* conſtitutionibus rem totam ac-
ceptam ferunt, ſiquidem apud Scythas unus tantum
poſt hominum memoriam Philoſophus extiterit.
Anacharſis. Alii *fatorum*, & neſcio q̃varum com-
plicationum ac nexuum fatalium, neceſſitate eve-
nire putant, ut hic perfectiorem, ille imperfectio-
rem conſequatur eruditionem. Alii cum Pythago-
ra numerorum ratione, ex quorum *harmonia* cuncta
coiſſent, effectum id dari auctumant. Alii alias
commenti ſunt cauſas, cauſas tamen ita abſurdas,
aut certe alienas, ut, qui ad refellendas eas multum
inſumere temporis ac operæ vellet, is nihil agere
aliud videretur, quam ut cum illis vel ſatis abſur-
dus eſſe, vel aliena ab inſtituto afferre fatagat.
Quamobrem contentis potius iis, quam aperto
Marte debellatis, eas proferamus ſententias, q̃vas &
Ratio & *Auſtoritas* veritati magis conſentaneas eſſe
perſvadent. Sunt q̃vi cauſam propemodum omnem
in *librorum*, q̃vi paſſim luci exponuntur publicæ,
multitudinem devolvant, quippe q̃vi ambiguos incer-
toſq̃ reddant diſcentium animos, ut deliberando,
q̃vem præferant in hac illave diſciplina, q̃vemq̃
ſibi eligant, tempus amittant, operam perdant,
viamq̃, q̃vâ eundem, ignorent. Quæ q̃videm opi-
nio

nio etsi improbanda prorsus non est : minime tamen omnem incusare licebit librorum farraginem; sed agnoscenda potius Dei O. M. bonitas, qui, distribuendo bona sua atq; dona, multis dedit, quod cum aliis, ne sibi solum saperent, haud inutiliter communicarent. Unde animadvertimus grati, quam elaboratae sint hodie pleraeq; disciplinae, de quarum tricis ac difficultatibus, praedictis atq; erroribus dudum conqvesti fuerunt majores nostri. Alii itaq; causam ejus, quod deploramus, mali arbitrantur *Methodi*, qua utuntur Doctores Scholarum, *diversitatem*. Verum nonne & illi Praeceptores, qui consveta atq; annorum decursu approbata utuntur informandi ratione, de insigni paucitate eorum, in quibus egregia solidae eruditionis spes orbi elegantiori effulgeat, quaeruntur? Dantur porro, qui *Lectionum*, proponi in Scholis quae solent, *varietatem* producant. Dum enim, inquirunt, singulis fere per hebdomadem horis singulae discentibus objiciuntur lectiones, abesse non potest, quin, elapsa septima, sub alterius auspiciis, oblivionis cineribus involverint, quicquid audiverant ante; siquidem pluribus intentus minor est ad singula sensus. Atq; utinam hac de re per Germaniam paulo operosius & accuratius dispicerent ingenia perspicaciora! Verendum enim, ne si unus quis, quid sentiat, exposuerit liberius, multorum in se odiosa derivet iudicia. Sed missa & hac causa, sunt rursus alii, qui *Eruditionis contemptum* cum Celeberrimo Heinio urgent, utpote quo fieri censent, ut, cum studiis destinati videant, do-

ctis-

in de
laud. as-
ni.

Etissimos sæpe viros ab indoctissimis, ad summum
 dignitatis ac felicitatis fastigium euectis, contractio-
 re despici supercilio, frustraneum arbitrentur, multo
 labore ac sudore eniti, quò nullius rei solidam ade-
 pti notitiam adspiraverint. Proinde sagacioris qui
 sunt ingenii, intelligentes ad honores & dignitates,
 ad opes & divitias aliasq; felicitatis humanæ partes
 expeditiorem facilioremq; esse viam, quam Patroni
 ac Fautores, penes quos iuvandi ornandiq; facultas
 summa, ostendant, posthabitis literarum studiis,
aularum, juxta antiquissimum illud Rabbiorum pro-
 verbium, *auras captant*, unde non potest optimarum
 artium neglectus non consequi, cum isti votorum
 compotes facti & liberos suos leviter tantummodo
 tingi studiis jubeant, & eruditores modo non ex-
 tinctos omnes cupiant, ne sint, qui, quam curtam
 sæpe tantis viris supellectilem admensus Apollo fue-
 rit, animadvertant. Quod quidem nos suo relinqui-
 mus loco : hoc tamen non possumus, quin ultrò
 concedamus, si suus eruditioni ac virtuti ubivis, ut
 olim, honor constaret; plures futuros, qui utramq;
 & ardentius amarent & sectarentur colerentq; dili-
 gentius. Sed neq; hanc causam nodum solvere, vel
 inde liquet, quod non exiguus sit numerus eorum,
 qui parum solliciti de purpuratorum splendore, nihi-
 lo tamen minus vel nullum vel exiguum in docto-
 rum Comitibus ac Subsellis merentur locum. Quæ
 cum intelligant alii, *feliciora ingenia esse rarissima*, atq;
 inde virorum erudite doctorum penuriam prove-
 nire, existimant. Quorum sententia, utut conte-
 mnenda

mnenda non videbitur illi, qui exactius animo suo expenderit, injustissimè sæpe numero Præceptores eorumq; labores in jus vocari, si disciplinæ alumnorum pars plurima parentum votis non respondeant: non tamen exhaurire omne dubium existimaverim, cum experientia constet, non paucos, si ingenii felicitatem cum laboris assiduitate maritassent, emergere præ ceteris potuisse; sed subsedisse tamen in imis, quod alia sint, quæ obstant, quominus solidioris doctrinæ amplexibus perfruantur plurimi. Sed quænam sunt tandem illa, inquiras? Dicam, B. L., dicam succincte, quantum in præsentis & temporis patietur angustia & res ipsa postulare videbitur. Verissime omnium, non meo quali quali, sed prudentissimi cujusq; judicio ac suffragio, judicasse videtur magnum illud naturæ miraculum Aristoteles, quando ad cujuslibet habitus perfectionem tria omnino requirit *φύσιν, μάθησιν καὶ ἀσκησιν*, *Naturam seu indolem aptam bonis literis; assiduum discendi studium, & nunquam intermissa Exercitatio*; quæ quidem communi vinculo, & quasi societate quadam, inter se ita continentur, ut separari ac divelli invicem non possint. Natura fundamentum ponit; Doctrina & Disciplina, cum amore discendi conjuncta, ædificium extruit; Exercitatio vero perfectionem quandam addit & ornatus elegantiam. Illa radicis, ista stipitis ac ramorum, hæc florum vicem sustinet: ipsa vero Scientia & Eruditio uberrimi instar ac dulcissimi fructus est. Quemadmodum enim fructus sine præmissis floribus, sine ramis, sine stipite,

pite, atq; hic sine radice existere non potest: ita sine crebra, sine jugi exercitatione frustra expectabis eruditionem: nequicquam autem exercebis, quod nondum didiceris; at feliciter nunquam disces, nisi idoneum te ad discendum natura finxerit. Nihil enim dices, nihil facies invita Minerva, vel invito potius Deo. Nam id à duobus reliquis natura differt requisitis, quod ista in hominis arbitrio posita sunt ac viribus; hæc vero donum est illius omnis boni auctoris ac datoris Dei. Unde Celebratissimus ille Hipponensium Antistes: *Sis tu, Domine*, inquit, *Deus meus: quia & celeritas intelligendi & discendi acumen donum tuum est.* Et Minutius Felix: *Apparet, ait, ingenium non dari facultatibus, nec studio parari, sed cum ipsa mentis formatione generari.* Naturæ autem hujus ad comparandam eruditionem solidam tanta est necessitas, ut, *si una illa defecerit*, frustra adhibeantur reliqua. *φύσεως ἀντιπαριστάς*, verba sunt Philosophi, *νεκὰ πάντα*. Quemadmodum Medicus nullam spem vel ipse concipere, vel aliis facere potest de sanitate ægrotanti restituenda, cujus naturam adeo morbi viribus superatam, vitiis infectam & adversis omnibus consumptam videt, ut medicamentum nullum admittat: ita quoq; ubi animus omni vi ac facultate capiendæ disciplinæ destitutus, bonitate nulla instructus, ac ne mica quidem salis in toto homine inest; quis spem solidæ eruditionis de eo concipiat? quis perfectam de ipso sapientiæ cognitionem polliceatur? Nonne manebit Therfitēs, Therfitem quem natura formavit? Nonne Coræbus

I. IV.
 Confess.

in Dial.
 qui Octavius inscribitur.

bus & Morychus, quem talem Parentes, sinistro facto atq; omine progenuere? Proinde cum sine ingenii felicitate frustra plerumq; suscipiantur docentium pariter ac discipulorum curæ, labores ac vigiliæ; apprime utile & maxime necessarium videtur, ut parentes liberorum, quos mancipare studiis volunt, indolem ad studia ingeniiq; vires ac facultates, quantum fieri potest, accuratissime vel explorent ipsi, vel explorandas aliis subjiciant, nisi jacturam temporis æq; ac sumptuum deplorare olim serio, sed sero cum Phrygibus sapientes, velint. Hæc autem non in eam rapi partem voluerim, quasi nemini animum adungere ad studia liceat, nisi qui excellentissimum in se ingenium & indolem felicissimam deprehenderit. Dantur enim ingeniorum, quæ ad liberalium artium studia apta sunt, quidam quasi gradus, ut, si cui non optimum contigerit, satis sit, si melius ceteris, si bonum saltem nec plane ineptum adeptus sit à natura ingenium. Honores quoq; ceu præmia eruditæ proposita, sunt diversi, pro muneris ac provinciæ, quam capit & ornat quisq; diversitate. Ut proinde hæc naturæ in distribuendis bonis suis inæqualitas res omnino sit divinæ sapientiæ, rerum humanarum directricis optimæ, maximæ. Quod si enim omnes, literis qui invigilant, excellentibus æque instructi forent ingeniis; omnes tamen ad idem honoris ac dignitatis fastigium assurgere non possent, futurum esset, ut invidiæ, malevolentia ac odii invicem flammis exardescerent, remq; turba-

B

rent

rent publicam qua Civilem qua Ecclesiasticam. Atq; hæc vel præcipua causa esse videtur, quare Deus & natura summa omnia uni alicui non tribuant, sed plerumq; si quid uno loco effuderint, aliud altero loco vel instillent guttatim, vel avara & novercali quasi manu detrahant. Hinc nihil familiarius usu venire videmus, quam ut, memoria qui valet, careat iudicio; quiq; iudicii acumine ceteros antecellit, ipsi in percipiendis rebus aut memoria tenendis prompta desit celeritas. Cumq; pro ingenii varietate varia quoq; sit ad varia & diversa disciplinarum studia propensio ac proclivitas; fieri haud rarò solet, ut, qui stipes prorsus in una quadam disciplina deprehendatur, si ad aliam animum applicet, mira edat specimina, ac vi ingenii sui aptum se & plane natum ad eam esse ostendat; cum contra, qui ingeniosissimus in certo disciplinæ genere est, alii applicatus studio hæreat sine proventu & eruditionis & gloriæ. Ita hæerere quis potest in primo Poëseos vestibulo cunctabundus, ut nec aditus pateat ullus, nec via in invia isthæc Musarum regna: sed excipit eum fortasse gratus Eloquentia spatii suis, & campis amplissimis exultantem libere triumphantemq; committit. Alium Mataphysices difficultates atq; horrida, præsertim primùm adeuntibus, Spiniceta sic pungunt, sic à disciplina hac deterrent abstinentq; ut vix ullum ejus laborem ferat aut studium: sed adierit ex templo scientia Christianorum moderatrix officiorum, seq; ipsi, pro ea, qua quotidie

Exem-
plum vi-
de ap.
Huartum
P. 76.77.

die magis ac magis potest polletq; in omnes, auctoritate, communicabit. In Mathematico alius diu multumq; versatur pulvere, & tamen ex infinitis propemodum rebus, quas scientia hæc proponit oculis, solidæ nihil intimæq; doctrinæ, sed levisima quæq; duntaxat, & vere superficiem tenuit: sed veritat, si placet, oculos, animumq; adjiciat ad rerum humanarum, aut etiam divinarum, cognitionem, & quam à Mathesi gratiam aucupari non poterat, quis scit, an non ab humanissima disciplinarum principe facilius ingenioq; suo accommodatius sit impetraturus. Quilibet, ut paucis multa complectar, quilibet, modo non aliò, quam quò vocat impellitq; natura, nitatur, modo non *vervecum in patria crassoque sub aère natus*, inveniet aliquam in universo bonarum artium ac scientiarum ambitu, cujus ad studium certissimamq; possessionem factus ab ingenio formatusq; videatur, cum fere omnes, quicumq; literis informari volent, in una quidem certe possint, quanquam nemo unus excellere facile possit in omnibus. Commiseratione autem digna res est, hominem ita sine spe prædæ morari in scopulo, ac laborando nequicquam caput, quod ajunt, rumpere in studio, in quo progressus vel minimos facere æque ipsi proclive sit, ac bene olere illi, in culina qui habitat. Ut taceam, quod ejusmodi literarum cultor, qui scientiæ parum naturæ suæ convenienti se applicuerit, mancipium ejus se reddat: disciplinam autem aliquam discere

Plato in
dial. de
justo.

12.

cum servitute, liberum non decet hominem; quippe *ingentes corporis labores vi suscepti, multo deterius corpus afficiunt; animi vero disciplina, si violenta fuerit, stabilis non est.* Incommoda vero quid dicam, quæ ex neglectu hujus curæ, tanquam ex equo Trojano, prorumpunt vitamq; hominum communem invadunt & modo non conficiunt? Unde, quæso, tot Rerump. superioribus temporibus perturbations atq; clades, tot bella & tumultus? Causa certe, si quid recte video, non alia est, quam quod illi, quibus natura ingenium Theologiæ studio aptum haud finxerat, Christianæ religioni vim ita enormem intulerunt, ut ipsas adeo hominum animas salute æterna multaverint. Unde tot lites in foro? tot Legum contorsiones, tot bonorum extorsiones? Unde, amabo vos, nisi ab illis, quibus, præter os, linguam, perfidiam, malitiam, audaciam, confidentiam ac fraudulentiam, natura nihil dedit ad Jurisprudentiæ studium, ad Legum rectum usum rectamq; interpretationem, conveniens atq; idoneum. Et verò nisi pari ratione ad Medicam excolendam artem inhabiles prorsus ineptiq; accederent plurimi; tot hominum valetudo ac vita non periclitaretur. Quid multa? Conveniunt in eo veteres Philosophi, conveniunt hodie prudentissimi quiq; pedibus quasi in hanc & ratione & experientia comprobata euntes sententiam, quod natura, in disponendo ad artem vel scientiam homine, deficiente

te

te, tantum absit, ut perfecta ab eo expectari possit eruditio, ut frustra potius in regulis ac præceptis laboretur. Comprobat hoc inter alios bene multos suo *Gerhardus* exemplo, qui, per triennium opera arti Medicæ navata, ubi rem minus sibi feliciter succedere sentiret, mutato consilio animoq; ad Sacra studia applicato, primo statim anno Meditationes suas sacras cum orbis universi approbatione edidit, eluctatusq; mox difficultates omnes, magnum Ecclesiæ Evangelicæ Lumen evasit. Proinde ne quis ipse sibi imponat in eligendo tali studiorum ac vitæ genere, ad quod natura sua vel plane ineptus vel certe non satis aptus sit; prudentis *Præceptoris* est, in eam curam incumbere, ut, explorata discantis natura, Parentibus persuadeat, ne ipsius voluntati ac arbitrio eligendi libertatem hic permittant, sed ad illud sectandum studium, quod ingenio ejus convenientissimum videtur, destinent, vel invitum & ingratiis. *Parentes* autem, si svaderi sibi, si consuli recte liberis velint, pro ingenii ratione ac modulo studiorum quoq; metam figant ac scopum, neq; majora vel à *filiis* vel eorum *doctoribus* requirant, quam requirere ab utrisq; jure possint ac debeant. Neq; *discentes* etiam altius, quam natura naturæq; auctor Deus vires concesserit, evolare concupiscant, ne vel à medio literarum cursu facti poenitentes retrahantur desperatione, vel ad finem usq; nullo operæ pretio, pertinacia potius quam stu-

studiorum προκοπῆς perducantur. Verbo Paulino; rem omnem expediam: *Ut vocati estis, inquit divino rore rigatum os illud, ita ambulate.* Si quis excellentem & ad summa quævis natam intra se animadverterit indolem; scopum illum, quem Supremus ille rerum arbiter ipse fixit, ex oculis nunquam aut animo dimittat; sed enitatur potius, quantum labore, quantum studio potest maximo, ut eum contingat olim cum applausu omnium & ad patriæ, cui natus, emolumentum, & ad Numinis divini, cui servire unice debet, gloriam, memor in omni vita illius divinæ veritatis: παντι, ᾧ ἐδόθηεν πολὺ &c. Illud vero unum præq; omnibus videat attendatq; ut, si excellenti præ ceteris Judicio à Deo & benigna natura sit dotatus, judicio scilicet non servo, non opinionibus perverfis mancipato, non abjecto, non vago aut temerario, sed ab omni falsitatis implicatione absoluto, recto, constanti, gravi, quod rerum momenta & intelligat bene, & causas abstrusas disquirat acriter, & difficultates omnes penetret exactissime, ut, inquam, illud iis consecret disciplinis, quæ abditissimas rerum naturas & obscurissima quæq; perrimantur: hæc enim perspiciet unus omnium felicissime, & sine difficultate, sine mora; perinde ac face quadam lucidissima præeunte viam, licet tenebris densissimis obfuscatam, & cito & tuto & recte emetimur; proinde & his natum se & à Deo destinatum existimet, ad per-

fe-

Luc. XII,
48.
Conf.
Matth.
XXV. 18,
25. 26.

fectam in iis sibi comparandam eruditionem. Contra si ingenio, si memoria instructum se sentiat felicissima, missis illis, ad ea animum appellat studia, quæ requirunt eam facultatem, quæ, quæ vel iudicio recte perspiciuntur, vel sensuum ministerio ipsi deferuntur, arripiuntur facillime, arrepta conservantur, conservata, quoties opus est, redduntur celerissime, non morose. Aliter namque si fecerit, si iudiciosus ea studia tractanda sibi sumserit, quæ memoriæ propria sunt, aut memoria plurimum polens ad eas disciplinas curas & cogitationes præcipitaverit, quæ iudicio relinquendæ erant, neutra via ad ἀκμην quendam seu perfectionem perventurum se sciat. Nam vel in ultimis eruditorum consistet, vel plane deserere studia inauspicato cœpta cogetur; non aliter ac si faber lignarius ea obierit munia, quæ agricolarum sunt, aut textor architecti se opificio immiscuerit: aut Jctus sanare, Medicus causas dicere sibi sumserit; neque potius eam quisque artem, relictis alieni muneris functionibus, factitaverit, cui exercendæ ipsa eum natura sua quâdam aptitudine destinavit, quorum sane operâ perfectio, quæ publice conveniat bono, perduci nullâ ratione poterit. Est enim, ut supra jam attigimus, est ingenium hominis certis atque definitis singularum artium ac disciplinarum limitibus circumscriptum, ut non nisi uni recte obeundo vitæ generi sufficiat, adeoque diversa quis sectatus fuerit, abesse non possit,

fit, quin in alterutro hallucinetur. Utinam verò observarent hoc generosa cum primis discentium ingenia; futurum sane esset, ut summi in omnibus facultatibus ac scientiis viri, iiq; majori numero, atq; ullo antea tempore, existerent, haud alio medio aut mysterio, quàm quod natura ita cum arte, ingenium cum opere svavi harmonia conspiratura invicem videantur.

Qui vero *εὐφυῶν* hujusmodi nactus non fuerit, is, etsi spes non est, fore ut excellentiora illa bonitate indolis assequatur ingenia, non tamen omnes sibi emergendi modos negatos, omnes ad honores, & inprimis ad velificandum honori divino, aditus interclusos esse arbitretur. Quod igitur possunt, id, præmissis ad Deum precibus, omni contentione animi agant, persuasi, nec se frustra laboraturos, aut inanes futuros, quos impendunt Musis, labores. Taceo, quod experientia liqueat, sæpenumero mediocria illa, si preces piæ, si assiduus labor vitæq; integritas accesserit, eluctata esse altius, quàm ingenia nonnulla generosissima, id quod apologo de Cochlea & Aquila docere sapientes veteres voluisse constat. Quod si cui vero natura seu indoles ad studia contigerit prorsus inepta, is amicè monendus, facestat procul, tanquam à templo profanus, ab erudito eorum Tameo, qui naturæ destinatione ad sapientiam informantur: Sic enim de iis ipse decernithabitus oris, ac tota corporis facies & constitutio,

tio, sic mores & quædam animi lineamenta pronunciant. Et vero quid aliud erit, admovere istum literis, quam ex pumice extorquere, aut haurire cribro velle aquam. Ad μάθησιν nunc & ἀσκησιν, duo illa reliqua perfectæ eruditionis requisiti progrediendum est: quæ tamen, cum instituti nostri ratio aliter non ferat, paucis saltem delibabimus. *Discentiam* illam nonnemo superiori seculo, & olim Tertullianus nec non Cælius Rhodiginus appellarunt.

Hujus vero initium maturè faciendum. Etenim ὀψιμαθεῖς raro fiunt πολυμαθεῖς. Ut itaq; κρείττον, ὀψιμαθεῖς esse, quam ἀμαθεῖς; ita omnes mecum affirmaturos censeo, præstare παιδομαθεῖς esse, quàm ὀψιμαθεῖς. Quanquam enim plurimum momenti in Natura illustri atq; eximia ad perfectam rerum scientiam parandam positum est: non tamen velim quisquam existimet, ita omnia in ea sola esse sita, ut præterea nihil amplius requiratur, aut opus sit. Quin illa, nisi μαθήσει excolatur uberius & expoliatur, non sterilescit modo paulatim, sed sæpenumero penitus obbrutescit. Quod ipsum auctor gravissimus Plutarchus, re vera vir sui nominis, h. e. πλεῖστων τὰς ἀρχὰς, dudum inculcavit: ἀγαθὴ γῆ, inquit, ἀμελιθεῖσα χερσεύεται, ἢ ὅσα τῆ φύσει βελτίων, τοσούτω μᾶλλον ἐξαρρηθεῖσα δι ἀμέλειαν ἐξαπόλλυται. Neq; enim ille integer est jam, qui pristinus fuit naturæ humanæ status; sed cor-

vid. Tob.
Magir. in
Polymn.
p. 698.

vid. apud
Isid. Pe-
lus. l. IV.
Ep. 155.

in de
Pueror-
um edu-
catione
c. 5.

rupta jam sunt omnia, Satanæq; fraude ita destructa, ut vix vestigia dignitatis pristinae in illa agnoscas. Hic itaq; medicina, hic correctione opus: ea autem unde peti potest præstantior, quam ab educatione prudenti ac doctrina? Doctrina sola perficit, in quo Naturæ defectus laborat; & sola Educatio absolvit id, quod parentes imperfectum reliquerunt. Multi quidem, si dīs placet, Philosophi, nescio in quo antro Tryphonio edocti, aliter statuentes, Naturam nulla doctrinae vi expugnari, nullisq; Educationis studiis superari aut corrigi posse censent: voluntatem hominis liberam esse dicunt, quæ cogi nulla ratione possit; cui nihil, quod recusat, obtrudatur, nihil, quod appetit, extorqueatur. Verum inepte sentiunt, qui ita sentiunt, id quod multis cum argumentis tum exemplis comprobarem, si & tempus ferret jam, & res, quæ lucet per se, postulare. Et licet hæc omnia admittamus, nihil tamen damni nostræ inde infertur sententiæ. Naturam enim nos felicissimam requirimus, & eam urgemus institutionem, non quæ desperatis planeq; deploratis hominibus; sed quæ adolescentibus, ad solidam qui eruditionem perfectamq; sapientiam contendunt, adhibenda est. Hæc si justo adhibetur tempore, plurimum momenti habet, tenerosq; & mollescentes puerorum animos, tanquam teneram virgulti frondem, quo volueris, flectit facillime. Proinde ut Parentum est, bonam liberorum indo-

dolem curare ; ita liberos decet, laborem, qui ad excolendos animos necessarius omnino est, non averfari, sed quasi exoculari. Consistit autem labor iste in primis in discendo. Felicissime autem discit, qui à teneris ungviculis discere incipit. *Alius enim præcepta descendunt, quæ teneris imprimuntur ætatibus, ut gravissime monet Seneca, nec tantum celerius, sed perfectius etiam imbibuntur, quæ discuntur à pueris, ait Vegetius.* Cum autem discere non sit stertere, non pigritia diffluere, non culullos evacuare, non chartis aut tesseriis ludere, sed laborare, sed auscultare, sed legere, sed meditari & in memoriæ gazophylacio optima quæque recondere ; quam itaque absurdum est, discipulum profiteri, & discendi laborem subterfugere & modo non detestari ? Profecto temeritatis ac dementiæ non vulgaris stigma inurendum videtur illorum frontibus, qui sub honorificentissimo discentium titulo nihil quæerunt aliud, quam otium, ignaviam, luxuriam. Discendum est, discendum est, ô Juvenis, non stertendum, non garriendum : dissertationibus certandum est, non computationibus ; libri sunt evolvendi, pervolvi-tandi, non exhauriendi calices. Verum enim vero, quia hæc omnia in ipsis Solis meridiani radiis perscripta videntur, relicta etiam Doctrina, pergimus ad Exercitationem. Quemadmodum autem Natura torpet sine Exercitatione : ita Naturam & Disciplinam vix alicujus momenti censeo, nisi utramque perfici-

in Con-
sol. ad
Helv.

l. de re
milit. c.
4.

at Exercitatio. Certe absq̄ hac si fuerint præcepta, quid, quæso, erunt, nisi ἐπεὶ πλεονεκτη, exsangvia & emortua sceleta. Adsit iudicium promptissimum, vigeat memoria tenacissima: ardeat desiderium & amor disciplinarum; recludantur doctrinarum thesauri omnes; institutio deniq̄ & educatio accedat optima; sola vero desit & intermittatur Exercitatio, quid, quæso, præclari, quid solidi, quid perfecti in capeffenda Eruditione ac Sapientia præstabitur? Nonne frustra reliqua adhibebuntur omnia? Nonne incassum laborabunt universa? Sane ut otium & laborum fuga metropolis quædam est omnium vitiorum: ita exercitatio contra & laborandi studium omnis boni præsidium. Hæc enim virtutem producit, eruditionem parit: hæc honestatis magistra est; hæc scientias omnes invenit, inventasq̄ conservat: uno verbo; quicquid in humanis rebus præclarum est, vel aliquam dignitatem obtinet, soli Usui & Exercitationi acceptum ferendum. Et si autem inveniantur nonnulli fortassis, qui nec laboribus nec exercitationibus parcant, qui studiis, qui contentionibus nullum finem faciant: in aliis tamen quibusdam, quæ ad exercitationem necessaria requiruntur, deficere eos animadvertimus. Est enim Ordo appositus & minime confusus, est Graduum in discendo certus tenor omnino ad eam quocumque rem necessarius, ut nec præcipites curas & cogitationes, puer in adolescentiorum, adolescens in ju-

cōf. Plin
l. II. X.
Ep. 14.
Cic. l. II.
Ep. 19.

venum, juvenis in virorum ruens studia, nec præpostere quicquam aggrediaris aut tumultuarie peragas; sed ordine, distincte, justo convenientiq; tempore conficias. *Opum* quoq; & *pecuniarum*, quæ nervi sunt rerum gerendarum, & *librorum*, qui instrumenta Eruditionis, impendia magnum huc adjumentum conferunt. Hisce deniq; omnibus *vita diuturnitas*, *temporis commoditas*, *ocium accommodatum*, *voluptatum contemptus* omniumq; *impedimentorum vacuitas*, annumeranda, quæ quilibet prudens Lector, vel me tacente, ad literarum studia perficienda necessaria intelligit, sed latius à me pertractari nec possunt nec debent. Neq; enim quævis, dici quæ poterant, sed quædam saltem, quæ dici debebant, hoc tempore in medium perducenda esse duxi. Quæ cum ita sint, facile inde constare arbitror, quænam ad perfectam Eruditionem requirantur; quibus rebus si eos, qui ad bonarum artium ac disciplinarum studia animum applicant, metimur, facile apparet, *cur non omnes summum illud fastigium, quod quosdam consecutos esse veterum monumenta testantur, consequi videamus*; cum non cuivis vel *Ingenium exquisitum*, quale hic requiritur à Natura sit tributum, vel ea cum *Amore discendi studiorumq; Delectu conjuncta Institutionis ratio*, quam optime conformata Naturæ bonitas sibi postulat, adhibeatur; vel *Exercitatio, Opibus, Libris aliisque adjunctis stipata*, accedat; vel *Ordo*, qui olim in Scholis viguit, obser-

Demosth.
6. 8. c.
Plur. de
P. E.

servetur in discendo, vel *voluptas* deniq; *corporis*, immodica cum primis & bruta poculentorum ingurgitatio, evitetur, in qua multi haud minimam Boni Jucundi partem ponunt; quæ opinio si semel occupaverit animi arcem, tam altas agit radices, ut evelli vel nulla ratione possit, vel difficillime. Unde fit, ut quod Sapientiæ studio impendendum tempus erat, computationibus destinatur, quibus cerebrum debilitatur, hebetatur intellectus acumen, judicium evertitur, memoria destruitur, ardor discendi remittitur, & si quid antea didiceris, hac peste rursus expellitur. Videtis, B. L., quàm late adhuc mihi pateat dicendi campus. Sed cum sua hæc luce radiant, fati esse censeo capitalem hunc Studiosæ Juventutis vel nominasse hostem. Si qui sunt etiam hic loci bacchantes ejusmodi bibones, qui paternas Præceptorum admonitiones susq; deq; habere non vereantur; illos præter exquisitissima supplicia, quæ non declinabunt, ira Dei & exclusio à doctissimorum virorum societate, contemptus, & grave illud opprobrium, paupertas, velut umbra corpus, subsequenter. Quorsum verò ista, quæ adhuc disse-rui, quorsum hoc tempore? Dicam: advertite paululum, B. L. animum. Quæ de tribus solidæ Eru-ditionis requisitis, *φύσει*, *μαθήσει* & *ἀσκήσει* hæctenus explicata quadantenus fuerunt, ea in primis non in-super habuerunt Adolescentes nonnulli, disciplinæ nostræ alumni, infra nominati. Hi enim ubi magis

ac magis cognoverunt, datam sibi à Bonitate divina *εὐφύαν* nec vulgares ingenii dotes, tantum abfuit, ut eas negligenter incultasq; linquerent, ut potius prius nihil esset aut antiquius, quàm eò contendere & anniti, ut uberior aliquis naturæ splendor accederet. Itaq; nullum profus laborem pertæsi avidissime, tanquam diuturnam sitim expleturi, didicerunt, quæcunq; discenda ipsis fuerunt proposita. In quibus cum & Rhetorices præcepta fuerint, non nuda saltem ea imbibere, sed & *Usum* eorundem atq; *Exercitationem* urgere voluerunt. Materiam Tyrocinio huic oratorio convenientissimam existimarunt hanc ipsam, de qua disseruimus, doctrinam de *Natura* ejusq; in efformandis cum Ingeniis literariis tum *Moribus varietate*, ut & de *Studio*rum, qui inde consequitur, *Delectu*, pro cujusvis indole ac ingenii viribus, nec non de *Literarum, Artium & Scientiarum Amore*, *εὐφύας effectum* illo ac *indicio* præcipuo, de *Ordine* Studiorum tam docentibus quàm discentibus ratione *Doctrinæ* observando, & deniq; de *voluptate corporis* magnis plerumq; *adjuncta* ingeniis, una tamen præq; omnibus una, ceu peste, vitanda fugiendaq; magna ex parte in *Logicis*, in explicando *Analytices* Subjecto, inculcatam, & deinde exercitii ac styli ergo aliquanto copiosius diductam, & pro singulorum captu exornatam; ut vel inde pateret illud Tullianum, quod omnes artes commune quoddam habeant vinculum, & fo-

ci-

cietate quædam inter se contineantur. Ut igitur singulorum Thematibus Programma nostrum accommodarem, placuit hoc ipsum, præmissis quibusdam aliis studiorum impedimentis, variisq; hac de re philosophantium opinionibus, seligere argumentum. Quæcunq; autem pro ingenii mediocritate differuimus, non iis, quos invitamus, non, quibus legendas pagellas hasce exhibemus, sed discipulis nostris consecravimus. Illis enim cognitissima hæc esse novimus; his autem inculcari eadem nunquam satis posse persuasi sumus. Quæ itaq; commenti his de rebus sumus, à discipulis nostris sine ordine hoc ordine in Scenam producentur;

I. *Prologus, Ludov. Albertus Danbauer, Hannov.*
Actus nostri Argumentum exponet, & Auditorii Benevolentiam captabit, Oratione Lat. Prof.

II. *Ulricus Nicolaus Westphal, Hildesensis*
ostendet, quàm necessarium sit animum ad studia literarum applicaturo, explorare prius *Naturam*, h. e. non *animi* solum *propensionem*, sed & *Ingenii vires*, ne *invita*, quod ajunt, *Mi-nerva* rem tantam tantiq; momenti aggrediatur, Lat. Prof.

III. *Georgius Fridericus Sprengel, Neost. Hannov.*

IV. *Fridericus Lentz, Helmstad.*

V.

V. *Georg. Andreas Coss, Gladebeca-Hannov.*

VI. *Johannes Fridericus Weidemeier, Hannov.*

Hi quatuor adumbrabunt discentium singulis definiensq; *Naturam* seu *Indolem* suam, ut quisq; non se solum, & ad quam hominum *Classem* ratione *Ingenii sui literarii* referendus sit, probe cognoscat, sed quarum rerum studiis *Natura* sua aptus sit, quid agere, quid moliri, quid assumere literarum, quid persequi, quid omittere debeat, velut in tacito liquidi lapsu fluminis, perspiciat, omnes Lat. Prof.

VII. *Johannes Ludolphus Richhelm, Wettberga-Hannov.*
de *Ordine in Discendo & Gradibus* verba tacturus exponet, quo consilio olim instituti sint, & quantum ad communia literarum studia momenti ac emolumenti afferre possit eorum *Observatio*, quantum detrimenti *Neglectus*. L. P.

IIIX. *David. Christoph. Heimann, Hannov.*

Silentio non prætermittendum ducet id, quod unum interturbat, quæ differuerunt superiores, omnia, *dulce scil. voluptatis*, adhærentis plerumq; *magnis ingeniis*, *venenum*, quod nisi in tempore caveatur ac devitetur sedulo, *frustra quis se ipsum cognoverit*, *frustra proclivitatem naturæ suæ ac indolis perspexerit*, *frustra ad certum sibi accommodatum studium & animum & cogitationem adjecerit*.
L. P. Proinde

D

IX.

IX. *Ernestus Hermannus Timæus, Tünderâ-Hannov.*
 de *Discentiâ seu Diligentia in discendo Necessitate*
dicturus, Effedum eam & Indicium evpvas, cer-
tissimum, Remissionem verò ejus eruditionis so-
lida impedimentum esse maximum demonstrabit.
 L. P.

X. *Johann. Heinr. Rodovius, Mûnderâ-Hann.*
 idem præstabit Idiomate Græco.

XI. *Johann. Ludolph. Beeke, Hannov.*
Naturâ in efformandis hominum Moribus; eorum
etiam qvi eodem & tempore & loco, iisdem paren-
tibus una eademq; hora nati sunt, Varietatem deline-
abit, praviratemq; adgenitam emendandam,
Bonitatem vero excolendam svadebit. Orat.
 Lat. Ligata.

XII. *Epilogus, Ferdinand Neuburg, Reelk, Lipp.*
 Actus Oratorii summam paucis repetet L. P.
 & Auditorio decentes ager gratias, vernacula
 ligata.

Cæterum hi omnes ex memoria recitabunt, partesq;
suas pro virili tuebuntur.

Hisce ergo Musarum sacris ut Vos, ô Patroni,
 Fautores ac Amici nostrorum, h. e. optimorum stu-
 diorum, Spectabili Vestra præsentia interesse, Ju-
 venumq; de rebus tam utilibus, tam jucundis dictu-

rorum industriam frequentia audiendiq; diligentia animare, in primis vero Benevolentia Vestrae declaratione ad majora subinde prolectare, inq; studiis literarum eo, quo par est, amore atq; ardore porro excolendis ad eruditionis quendam *ἀριστη* provocare &, quasi stimulis quibusdam, excitare velitis, majorem in modum contendimus. Hac enim spe, hac fiducia freti Vos omnes ac singulos, quotqvot erudite doctos, quotqvot literarum amatores Hannovera nostra alit, submisisse, officiose ac peramanter invitamus, utq; Martii, hora ante meridiem IIX., &, si audiri omnes non poterunt, die seqv. circa horam matutinam IX. in consveto Acroaterio frequentes compareatis, obnixè rogamus. Devinçietis Vobis nos multo arctius hoc novo beneficio, quàm unqvam antea, nosq; non tantum grato id agnoscemus animo, sed nullam officiis eundem, quibus poterimus, declarandi occasionem prætermitemus. Ita valete optime, & Scholæ, Studiisq; nostris favere pergite !

177
nonnulli in hunc modum scripserunt
in primis vero benevolentia Vestra
clarior ad nostrum libere profectus, sed huius
hominis ego per illi amore supradicti
excellentia ad eruditionem pythagorae
& quatuor similibus pythagorae, ex parte vestra, ma-
rem in modum commendamus. Hac enim lege, hac
fiducia fieri vos omnes ac singulos, quod per
die doctor, quod per litterarum sanctorum Hannover-
ta nobis etc. humiliter officio se peremerit in-
venimus, utpote Martii, hunc ante meridiem
1777, & si ad illi omnes non poterunt, die 1777.
circa horam instantem IX. in conventu Actorum
scripturas comparatis, optime rogamus. Deum
ceteris vobis hoc nullo modo hoc novo beneficio,
quam unquam scitis, neque non tantum hunc id
agendum vobis, sed nullum officium eundem
vobis postquam, delectandi occasionem hunc
mittimus. In vobis optime, & scholae, studium
nostris favore perire!

Ad 1493

Ad 1493

Farbkarte #13

B.I.G.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
Inches
Centimetres

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

MA,
fertationem

qvas
is Cœtu paucissimi
tionem,
nostri sunt,
ndum Defectu,
im Delectu;
cendog; Ardoris
ntermisfione,
uitas sibi postulat,
fortium Voluptatis,
& Exercitationi

fimi Senatus,
olæ nostræ,
ceu Inspectoris;

l,
NOVERA nutrit,
commodum est,
Tyronum quorundam
ulas,
rte tempus defecerit,
è & ex memoria

ramanter
g, S. R.
CCXI I,

KONFRIED
UNIVERS.
ZVHALIE

